

BolLETÍ de la
SOCiETAT
ARQUEOLòGiCA
L'IL·liANA

Revista d'Estudis Històrics

Any CXXVII Núm. 866 #68_ISSN: 0212-7458

Tercera Època_Palma_2012

Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana

HISTÒRIA

1885-1904: *Boletín de la Sociedad Arqueológica Lulliana*

1905-1937: *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*

1938-1977: *Boletín de la Sociedad Arqueológica Lulliana*

Anys: 3ª Època 1978-

ISSN: 0212-7458

Dipòsit legal: PM 738-1960

Periodicitat ANUAL

Editor: *Societat Arqueològica Lul·liana*

<http://www.arqueologicauliana.com>

Preu de la subscripció: 45 euros

CONSELL DE REDACCIÓ

Director Dr. Miguel José Deyá Bauzá, Universitat de les Illes Balears

Secretari Dr. Miquel Àngel Capellà Galmés, Universitat de les Illes Balears

Vocals Dr. Albert Hauf i Valls, Universitat de València / Dr. Flocel Sabaté i Curull, Universitat de Lleida / Dr. Manuel Calvo Trias, Universitat de les Illes Balears / Dr. Tomàs de Montagut Estragués, Universitat Pompeu Fabra / Dr. Xavier Torres Sans, Universitat de Girona / Dra. Maria Barceló Crespi, Universitat de les Illes Balears / Dr. Ricard Urgell Hernández, Arxiu del Regne de Mallorca

CONSELL ASSESSOR

Dr. Antonio Bernat Vistarini, Universitat de les Illes Balears / Dra. Catalina Cantarellas Camps, Universitat de les Illes Balears / Dr. Mariano Carbonell Buades, Universitat Autònoma de Barcelona / Dr. Friedrich Edelmayer, Universitat Wien / Dr. Gabriel Ensenyat Pujol, Universitat de les Illes Balears / Dr. Antoni Furió Diego, Universitat de València / Dr. Jaime García Rosselló, Universitat de les Illes Balears / Dra. Maria Grazia Melis, Università di Sassari / Dr. Ignacio Henares Cuéllar, Universidad de Granada / Dr. Eloy Martín Corrales, Universitat Pompeu Fabra / Dra. Isabel Moll Blanes, Universitat de les Illes Balears / Dra. Natividad Planas, Université Clermond-Ferrand / Dra. Sabine Panzram, Universitat Hamburg / Dra. Pinuccia Simbula, Università di Sassari / Dr. Enric Porqueres i Gene, École des hautes études en sciences sociales (CNRS)

PRESENCIA EN BASES DE DADES I REPERTORIS BIBLIOGRÀFICS

ISOC – Ciencias Sociales y Humanidades. CSIC / REGESTA IMPERII. Akademie der Wissenschaften und der Literatur (DE) / *Repertorio de medievalismo Hispánico*. CSIC / Catalog LATINDEX / Acceptada a PIO (Periodical Index Online). Quest (GB) / Incorporada a DICE / Evaluada a RESH / Clasificada a CIRC / Allotjada a e-Dialnet, Universidad de La Rioja

PRESENCIA A INTERNET

Volums 1-62 (1885-2006) <http://lbdigital.uib.cat>

Volums 1-18 (1885-1921) <http://prensahistorica.mcu.es>

Volums 63 i següents (2007-) <http://dialnet.unirioja.es>

REVISIÓ DE TEXTOS EN ANGLES

M. Magdalena Vázquez Amer

DISSENY

Antoni Garau / Carles Fargas

IMPRESSIÓ

Indústria Grafica Baha

O dels autors pels seus articles

Els articles publicats al BSAL recullen exclusivament les opinions dels seus autors.

La revista declina qualsevol responsabilitat que pogués derivar-se dels drets de propietat intellectual o comercial.

Societat Arqueologica Lul·liana: C/ Monti-Sion, 9 / 07001 / Palma de Mallorca / bolletisal@gmail.com

EL COL·LEGI DE MONTI-SION DESPRÉS DE L'EXPULSIÓ DELS JESUÏTES (1767-1772)

Albert Cassanyes Roig

Universitat de les Illes Balears

Resum: L'expulsió dels jesuïtes de Mallorca el 1767 va suposar l'abandonament del col·legi de Monti-sion i de tots els béns que hi havia en el seu interior. El monarca va disposar una sèrie de mesures encaminades a donar un ús tant a l'edifici com als seus objectes. En el present article, es pretén presentar com es varen executar les ordres arran d'una còpia de l'expedient custodiada en l'Arxiu Històric de la UIB.

Paraules clau: Jesuïtes, Monti-sion, expulsió, Mallorca.

Abstract: The expulsion of the Jesuits from Majorca in 1767 entailed the abandonment of the Monti-sion school and all the goods it contained. The monarch ordered to take a series of measures intended to give the building and its goods a new use. The aim of this article is to expose how these orders were executed, taking as a basis a copy of the file, which is currently in the possession of the historical archives in the UIB (University of the Balearic Islands).

Key words: Jesuits, Monti-sion, expulsion, Majorca.

La secció “jesuïtes” de l'Arxiu Històric de la UIB compta, segons Lladó i Ferragut,¹ amb un total de 81 llibres i 38 lligalls. El present article se centrarà en el llibre 75 d'aquest catàleg, el títol del qual és, segons el llom, *Executorias de la Universidad*. A la portada, en canvi, hi figura un títol recent, escrit a llapis: *Copias 1772*. Efectivament, el llibre conté una sèrie de còpies de documents datats entre el 22 d'agost de 1769 i el 2 de juny de 1772, data en la qual el notari Mateu Estada certifica que tot el contingut del llibre, compost per 160 folis escrits a doble cara, és còpia de l'expedient que s'ha format en aplicació de la reial ordre d'expulsió dels jesuïtes, i del destí del col·legi de Montesión després d'aquesta.

Les següents pàgines tenen com a objectiu presentar com es va traspasar el col·legi de Montesión a la Universitat Lul·liana i Literària de Mallorca, institució que ocupà l'edifici després de l'exclaustració dels jesuïtes. També es farà esment al destí que tingueren els béns mobles del seu interior, repartits, en la majoria de casos, entre les diverses parròquies de l'illa.

La supressió de la Companyia de Jesús a Mallorca

El 27 de febrer de 1767, Carles III ordenà l'expulsió de la Companyia de Jesús de tots els seus regnes.² Amb aquesta disposició se seguia una tendència iniciada per Portugal i França, que ja havien expulsat els jesuïtes dels seus respectius territoris uns anys abans. Fins i tot, Espanya i Portugal³ obtingueren del papa Climent XIV la supressió de la Companyia de Jesús a través del breu pontifici *Dominus ac Redemptor*, donat el 1773.⁴

L'ordre de l'expulsió dels jesuïtes va arribar a Mallorca el 29 de març de 1767 procedent d'Alacant, i havia de ser entregada directament al Capità General de Mallorca, el marquès d'Alós,⁵ que en aquell moment es trobava a Artà visitant les defenses marítimes. El Capità General va retornar a Palma l'horabaixa del dia 30, i el 31 va reunir el Consell de Guerra. En un primer moment, va circular el rumor que el marquès d'Alós havia rebut l'ordre de preparar-se per a una possible guerra amb els anglesos.⁶ La nit del 2 d'abril, les tropes varen ser armades; a continuació, cap a les dues de la matinada, els soldats abandonaren els seus quarters.⁷ La columna del regiment de Llombardia, dirigida pel marquès de la Torre,

¹ LLADÓ I FERRAGUT, J.: *El Archivo de la Real y Pontificia Universidad Literaria y Estudio General Luliano del Antiguo Reino de Mallorca*, Palma, 1946.

² *Colección General de las providencias hasta aquí tomadas por el Gobierno sobre el estrañamiento y ocupación de temporalidades de los regulares de la Compañía, que existían en los Dominios de S.M. de España, Indias, e Islas Filipinas, a consecuencia del Real Decreto de 27 de febrero, y Pragmática-Sanción de 2 de abril de este año*, Madrid, 1767, p. 1-2.

³ GIMÉNEZ LÓPEZ, E.: “Portugal y España en la extinción de la Compañía de Jesús”, a TIEZ, M. (ed.): *Actas del Coloquio Internacional Los jesuitas españoles expulsos. Su imagen y su contribución al saber sobre el mundo hispánico en la Europa del siglo XVIII*, Madrid, 2001, p. 337-358.

⁴ GIMÉNEZ LÓPEZ, E.: *Misión en Roma. Floridablanca y la extinción de los jesuitas*, Múrcia, 2008, p. 113-124.

⁵ Antonio de Alós i de Rius va néixer a Moyà el 1693. Participà en la Guerra de Successió, en el cos de Dragones de Vallejo, ascendint a Capità de Dragones el 1714. Combaté en nombroses campanyes, com les guerres de Sicília o la conquesta de Nàpols per part de Carles III. El 1764 fou nomenat Capità General de Mallorca. Va morir a Barcelona el 1780.

⁶ Els preparatius de l'operació que culminaria amb l'expulsió dels jesuïtes es varen dur a terme amb el major sigil·li possible. GIMÉNEZ LÓPEZ, E.; MARTÍNEZ NARANJO, F.J.: “La expulsión de los jesuitas de Cataluña”, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 20, 2009, p. 117.

⁷ BLANCO TRÍAS, P.: *El Colegio de Nuestra Señora de Montesión en Palma de Mallorca. Apuntes históricos*, Palma, 1948, p. 99-101.

va ser posicionada al davant de l'església de Monti-sion, mentre una segona columna, integrada en aquest cas pel regiment de Brabant i encapçalada per Bonifacio Descalzi, es dirigí al col·legi de Sant Martí. També acudiren al col·legi de Monti-sion el doctor en ambdós drets Antoni Bisquerra⁸ i el notari Mateu Estada, mentre el doctor en Dret Maties Mir i el notari Mateu Ginard i Cirer anaren al de Sant Martí.⁹ L'objectiu d'aquestes columnes militars era procedir a l'expulsió dels jesuïtes, en execució de la reial ordre. En el cas del col·legi de Monti-sion, el marquès de la Torre reuní tots els pares jesuïtes a la sala capitular i els llegí el decret de Carles III. Acompanyats per un soldat, els religiosos pogueren tornar a les seves cel·les i recollir els béns indispensables per al viatge, entregant, a continuació, les claus de totes les portes i armaris.¹⁰

D'aquesta manera, els dos col·legis jesuïtes de Palma foren clausurats, i els seus religiosos traslladats a un predi anomenat La Torre, situat als afores de la ciutat, on també foren portats els jesuïtes procedents del col·legi de Sant Ignasi de Pollença. En aquesta finca, vigilada pel tinent coronel Josep d'Alós, els jesuïtes restaren incomunicats durant alguns dies.¹¹ Finalment, el 3 de maig, la quarantena de jesuïtes mallorquins, juntament als pares procedents d'Eivissa, varen ser embarcats en direcció a Civitavecchia.¹² La flota, que havia salpat del port de Salou amb mig miler de jesuïtes de la província d'Aragó,¹³ estava integrada per tretze bucs mercants¹⁴ i era acompanyada per tres naus de l'Armada Reial; tot el conjunt estava comandat pel capità Antoni Barceló. El dia següent, 4 de maig, la flota marxà en direcció als Estats Pontificis, però el mal temps l'obligà a tornar a l'arxipèlag i resguardar-se al port de Fornells durant quatre dies. El 9 de maig, finalment, es va emprendre de nou el viatge, i els jesuïtes arribaren a Civitavecchia quatre dies més tard.¹⁵

Segons la tradició, la Verge que presideix la façana de l'església de Monti-sion va ajuntar les mans en senyal de dolor per l'expulsió dels jesuïtes mallorquins. Aquest rumor va donar

8 Antoni Bisquerra i Sastre de la Geneta va néixer cap a 1730. Obtingué el grau de doctor en ambdós drets el desembre de 1753, i després de la mestria i ser examinat per la Reial Audiència, jurà com a advocat el 1757. Fou catedràtic d'Institut de la Universitat Lul·liana i Literària entre 1755 i 1788, any en què fou nomenat canceller de Competències. Ocupà també diversos càrrecs eclesiàstics, essent canonge doctoral de la Seu, conseller jurídic del bisbe Díaz de la Guerra i bisbe d'Albarracín. Va morir el 16 de gener de 1796. PLANAS ROSSELLÓ, A.; RAMIS BARCELÓ, R.: *La Facultad de leyes y cánones de la Universidad Luliana y Literaria de Mallorca*, Madrid, 2011, p. 156.

9 FERRER FLÓREZ, M.: "Historia de los colegios de la Compañía de Jesús en Baleares", *BSAL*, 64, 2008, p. 150.

10 GALMÉS, S.: "Extrañamiento y ocupación de bienes de los Jesuitas en Mallorca, bajo el reinado de Carlos III, en 1767", *BSAL*, 28, 1939, p. 7-10. El mateix procediment va ser seguit en la resta de col·legis jesuïtes de la Monarquia Hispànica. GIMÉNEZ LÓPEZ, E.; MARTÍNEZ NARANJO, F.J.: "La expulsión de los jesuitas...", p. 118-119.

11 BLANCO TRÍAS, P.: *El Colegio...*, p. 103.

12 FERRER FLÓREZ, M.: "Historia de los colegios...", p. 150.

13 Els jesuïtes de la Província d'Aragó restaren en el Noviciat de Tarragona abans de ser transportats a Salou per embarcar-se cap als Estats Pontificis. GIMÉNEZ LÓPEZ, E.; MARTÍNEZ NARANJO, F.J.: "La expulsión de los jesuitas...", p. 124-125.

14 Els jesuïtes mallorquins i eivissencs varen ser embarcats en el xabec *La Purísima Concepción*. La nau havia estat adaptada per al viatge, i equipada amb els matalassos portats des del col·legi clausurat. OBRADOR VIDAL, B.: *450 años de historia del Colegio de Montesión en Palma de Mallorca. Apuntes cronológicos y documentación histórica. Tomo I. Desde la fundación del Colegio de 1561 hasta la expulsión en 1767*, Madrid, 2011, p. 581-583.

15 BLANCO TRÍAS, P.: *El Colegio...*, p. 104-105. Malgrat tot, els jesuïtes no pogueren desembarcar a causa de la negativa de Climent XIII a permetre-ho. Finalment, varen ser conduïts a Còrsega i desembarcaren el 25 d'agost. GIMÉNEZ LÓPEZ, E.; MARTÍNEZ NARANJO, F.J.: "La expulsión de los jesuitas...", pp. 130-133.

lloc a una campanya per part de les autoritats destinada a desmentir-ho. Així, per exemple, el Capità General disposà una recompensa de 300 lliures a qui denunciés l'inventor d'aquell rumor. A nivell eclesiàstic, també es va procedir a reprimir el rumor, disposant el bisbe la prohibició de parlar sobre els jesuïtes i el fals miracle, sota pena d'excomunió.¹⁶ Tot plegat, suposà la detenció de nombroses persones i la condemna d'algunes d'elles a desterrament o multes de diversa quantitat.¹⁷

El destí del col·legi de Monti-sion

El destí de les que fins aleshores havien estat possessions de la Companyia de Jesús va ser una preocupació pel rei i pel seu consell. A tal efecte, s'ordenà als diversos comissionats encarregats de l'ocupació de les temporalitats dels jesuïtes que informessin sobre quin ús públic¹⁸ es pretenia donar als diferents edificis.¹⁹ La mateixa ordre va ser enviada als prelats diocesans. El comissionat de Mallorca, el marquès d'Alós, envià un informe en el que s'exposava la proposta de l'Ajuntament, dels Síndics de Fora i del Síndic Personer, consistent en establir un hospici en l'antic col·legi jesuïta. El bisbe de Mallorca també va fer arribar la seva proposta.²⁰

Les propostes varen ser entregades al fiscal José Moñino, futur comte de Floridablanca,²¹ qui s'encarregà de la seva harmonització. La proposta final va ser revisada i aprovada pel Consell de Castella, i finalment, el 22 d'agost de 1769, Carles III emetia des de San Ildefonso una disposició per la qual s'ordenava el trasllat de la Universitat Lul·liana i Literària de Mallorca a l'edifici de l'extint col·legi de Monti-sion.²²

Aquest trasllat, però, hauria de fer-se d'acord amb una sèrie de condicions que el monarca incloïa en la seva ordre.²³ En primer lloc, els catedràtics haurien d'encarregar-se de la celebració de les misses, aniversaris i demés pies memòries que haguessin estat entregades al col·legi de Monti-sion, cobrant la quantitat corresponent fixada a tal efecte. Per altra banda, la Universitat Lul·liana i Literària rebria també els fons de les congregacions religioses que haguessin estat fundades en el col·legi de Monti-sion, quedant obligada, però, al compliment de les deixes pies que poguessin existir. En tercer lloc, s'ordenava que el bisbe de Mallorca, en comú acord amb el comissionat reial, procedís al repartiment dels ornaments i vasos sagrats que es trobessin a l'església de Monti-sion, prèvia provisió suficient d'aquesta, entre

16 BLANCO TRÍAS, P.: *El Colegio...*, p. 108.

17 OBRADOR VIDAL, B.: *450 años de historia del Colegio de Montesión en Palma de Mallorca. Apuntes cronológicos y documentación histórica. Tomo II. Desde la expulsión en 1767 hasta la actualidad*, Madrid, 2011, p. 127.

18 Carles III preveia que es donés un ús públic als col·legis i esglésies jesuïtes. La resta de béns immobles serien venuts. MARTÍNEZ TORNERO, C.A.: *Carlos III y los bienes de los jesuitas: la gestión de las temporalidades por la monarquía borbónica (1767-1815)*, Alicante, 2010, p. 103.

19 Els nous usos dels edificis que havien estat dels jesuïtes havien de ser acordats amb els ajuntaments, els personers dels comuns i altres persones, religioses o seculars, que vetllessin pel bé públic. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 1v-2r.

20 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 2r.

21 CORONAS GONZÁLEZ, S.M.: "José Moñino, fiscal del Consejo de Castilla (1766-1772)", *José Moñino y Redondo, Conde de Floridablanca (1728-1808). Estudios en el bicentenario de su muerte*, Oviedo, 2009, p. 217-296.

22 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 2v.

23 Les condicions imposades pel monarca eren les mateixes que havien estat ordenades per a tots els territoris de la Monarquia Hispànica. MARTÍNEZ TORNERO, C.A.: *Carlos III y los bienes...*, p. 102-103.

les esglésies pobres de la diòcesi. Així mateix, s'establia que s'esborressin les insígnies dels jesuïtes i les armes del fundador del col·legi, Ramon de Verí, que hi hagués en l'edifici, i que fossin substituïdes per l'escut reial. Finalment, el trasllat de la Universitat Lul·liana i Literària a l'edifici del col·legi de Monti-sion no suposaria en cap cas l'alienació de la seu que la institució tenia en l'actual carrer de l'Estudi General, sinó que aquest segon edifici hauria de ser destinat a qualsevol ús que es considerés útil per a les rendes d'aquella.²⁴

El 23 d'octubre de 1769, el marquès d'Alós va disposar que s'executessin les ordres reials. A tal efecte, va ordenar a Antoni Bisquerra, assessor en la Comissió d'Ocupació de Temporalitats, que realitzés una relació de tots els efectes que pertanyien a les congregacions existents en el col·legi de Monti-sion.²⁵ També es varen emetre una sèrie de mesures encaminades a la custòdia dels béns existents en els col·legis de Monti-sion, de Sant Martí i de Pollença, i que no formaven part de l'església, fent especial referència a les pintures, a l'arxiu i a la biblioteca; en termes generals, s'havia de garantir la conservació de tots aquests béns fins que el monarca disposés què havia de fer-se amb ells.²⁶ Respecte a les insígnies jesuïtes, varen ser suprimides aquelles que presidien els altars major i menor de l'església de Monti-sion, essent substituïdes per les armes reials esculpides per Miquel Thomàs. Al mateix temps, l'escut de Carles III també va ser col·locat a la porta principal del col·legi.²⁷

El marquès d'Alós també va prendre algunes mesures encaminades a complir les ordres de Carles III referent a les deixes pies. Concretament, el Capità General ordenà l'elaboració d'un inventari de totes les misses, aniversaris i pies memòries, amb explícita indicació de la quantitat que s'abonava a tal efecte, i que aquest inventari fos entregat al bisbe per a què prenguéssin les mesures adients per garantir-ne la seva celebració.²⁸

Respecte a la Universitat Lul·liana i Literària, el marquès d'Alós va manar que fos nomenat un diputat, qui, juntament al rector, s'encarregaria del trasllat de la institució a l'edifici de l'antic col·legi de Monti-sion.²⁹ De tot el procediment s'haurien d'expedir tres còpies: una per enviar al fiscal José Moñino, la segona per a l'Arxiu Diocesà i la tercera per a la pròpia comissió.³⁰

El trasllat de la Universitat Lul·liana i Literària al col·legi de Monti-sion

El 31 d'octubre de 1769, cap a les dues de l'horabaixa, Mateu Estada, notari i escrivà de la Comissió d'Ocupació de Temporalitats, informà el rector de la Universitat Lul·liana i Literària de Mallorca, Francesc Ferrer de Sant Jordi, de l'ordre donada pel marquès d'Alós de nomenar un diputat. Per procedir a l'execució d'aquest nomenament, el rector necessitava reunir els quatre col·legis de la Universitat Lul·liana i Literària, el que indicà que faria el dia 2 de novembre, demanant al propi Estada que hi acudís.³¹

24 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 2v-3r.

25 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 12v.

26 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 6r-7v.

27 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 109v.

28 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 7v-8r.

29 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 8r.

30 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 8v.

31 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 9r-10r.

El concili general de la Universitat Lul·liana i Literària va tenir lloc el dia indicat a les quatre de la tarda, i comptà amb l'assistència de Mateu Estada,³² qui llegí als col·legiats presents tant la disposició de Carles III de 22 d'agost de 1769 com l'ordre emesa pel marquès d'Alós el 23 d'octubre del mateix any. El rector va manifestar la seva satisfacció per la gràcia feta pel rei, oferint-se a incrementar les seves plegàries per la bona salut del monarca i de la seva família, i encomanant a Mateu Estada que fes arribar el seu agraïment al marquès d'Alós per la seva influència en la decisió. Així mateix, el rector indicà que ja es comunicaria el diputat electe al Capità General. Finalment, també va sol·licitar que fos entregada una còpia de les diligències que es seguissin per custodiar a l'arxiu de la Universitat Lul·liana i Literària.³³

Fetes aquestes demandes, Mateu Estada es va retirar, i el concili general de la Universitat Lul·liana i Literària va procedir a debatre sobre si calia nomenar un únic diputat que, juntament al rector, representessin tota la institució, o si, pel contrari, era més convenient procedir al nomenament d'un diputat de cada col·legi. Sembla ser que no es va aconseguir resoldre aquella qüestió, de manera que el concili optà per nomenar un únic representant de la Universitat Lul·liana i Literària, però també un diputat per cada facultat; el rector hauria de consultar-ho amb el marquès d'Alós, i depenent de la seva resposta, acudiria a Montision amb el representant únic o amb els quatre diputats dels col·legis. Així, el concili general va elegir com a diputat únic de la Universitat Lul·liana i Literària el catedràtic de Prima de Dret Civil, Guillem Bestard. Com a diputats de cadascun dels col·legis, varen ser escollits per la Facultat de Teologia, Josep Borràs, catedràtic de Prima de Teologia Lul·liana; per la Facultat de Cànon i Lleis, el ja esmentat Guillem Bestard; per la Facultat de Medicina, Mateu Font, catedràtic de Prima de Medicina; i per la Facultat d'Arts i Filosofia, fra Joan Darder,³⁴ catedràtic lul·lista.³⁵

El 9 de novembre, el marquès d'Alós ordenà al rector de la Universitat Lul·liana i Literària que es presentés al cap de dos dies amb els diputats corresponents a la porta del col·legi de Montision per procedir a l'entrega dels béns dels jesuïtes. A més, en els dies següents, els hi serien lliurats també els efectes de les dues congregacions religioses que hi havia a Montision. Les úniques excepcions les constituïrien els ornaments i vasos de l'església i els llibres i papers de la biblioteca i de l'arxiu, que quedarien sota la custòdia de la Comissió d'Ocupació de Temporalitats fins que el seu destí definitiu fos aclarit.³⁶

L'indicat 11 de novembre, a les quatre de l'horabaixa, el marquès d'Alós va traslladar-se a l'edifici del col·legi de Montision per assistir al traspàs de l'extint col·legi a la Universitat Lul·liana i Literària, juntament al rector i als quatre diputats elegits per la institució. El traspàs

32 El rector va consultar al concili de la Universitat Lul·liana i Literària si s'havia de permetre a Mateu Estada participar en la sessió; els col·legiats acordaren per unanimitat que l'escrivà s'assegués al lloc immediatament posterior al del secretari. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 21r-v.

33 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 10r-12v.

34 En un document datat el 4 de maig de 1770, el diputat del Col·legi de Medicina és Joan Baptista Mas i el del Col·legi de Filosofia és Joan Amengual. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 66v-67r.

35 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 22v-23v. En la seva sessió de 12 de novembre, el concili general de la Universitat Lul·liana i Literària acordà dotar els diputats d'un major poder, concretament la potestat d'actuar sense l'assistència dels quatre o de prendre decisions en nom de la Universitat Lul·liana i Literària sense necessitat de reunir el concili. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 27r.

36 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 12v-13v.

va ser, sobretot, simbòlic. El marquès d'Alós va demanar al rector i als diputats que entressin a l'edifici per posseir-se d'aquest. A més, entregà al rector la clau de la porta principal, i aquest la va tancar i tornar a obrir com a símbol que el col·legi jesuïta passava a mans de la Universitat Lul·liana i Literària. A continuació, el marquès d'Alós va preguntar al rector si considerava que l'edifici havia estat entregat, amb les condicions i excepcions previstes; el rector va respondre afirmativament.³⁷ El mateix ritual de presa de possessió va ser celebrat a l'església de Monti-sion, a la qual accediren des de l'interior del col·legi; el marquès d'Alós entregà la clau de la porta al rector, qui l'obrí i la tancà, tenint-se a continuació per entregada també l'església.³⁸ L'ocupació de l'edifici va ser immediata, doncs ja va ser celebrat a l'església de Monti-sion el concili general del 12 de novembre.³⁹

La presa de possessió dels edificis era només la primera part, perquè encara era necessària l'entrega de tots els béns de l'extint col·legi, recollits en el seu pertinent inventari. A tal efecte, el marquès d'Alós informà al rector i diputats de la Universitat Lul·liana i Literària que el seu assessor, Antoni Bisquerra, els hi faria entrega dels béns mobles.⁴⁰ Cal tenir en compte en aquest punt que Antoni Bisquerra havia elaborat els inventaris dels béns de les congregacions religioses que es trobaven en el col·legi de Monti-sion, separant aquells que formaven part de la Congregació dels Estudiants⁴¹ dels de la Congregació de l'Esperit Sant.⁴²

Els béns de les congregacions varen ser entregats ràpidament a la Universitat Lul·liana i Literària. El 14 de novembre a les nou del matí, tres dies després de la presa de possessió de l'edifici del col·legi de Monti-sion, Antoni Bisquerra entregà al rector i als quatre diputats de la Universitat Lul·liana i Literària els béns mobles que havien estat de la Congregació de l'Esperit Sant. El traspàs dels efectes es va dur a terme a la capella de la Congregació i va ser elaborat un llistat de tots els béns que es traspassaven.⁴³ El mateix dia, a les tres de l'horabaixa, varen ser també entregats els efectes de la Congregació dels Estudiants,⁴⁴

37 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 24r-25r.

38 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 25v.

39 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 26v. Els primers graus universitaris no foren conferits en l'església de Monti-sion fins el 19 de maig de 1770. BLANCO TRÍAS, P.: *El Colegio...*, p. 107.

40 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 26r. El marquès d'Alós havia fixat la data d'entrega dels béns mobles per al 13 de novembre, però va ser retardada al dia 14 a les 9 del matí. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 29r.

41 La Congregació dels Estudiants estava posada sota el patrocini de la Mare de Déu de l'Anunciació, i comptava, com a patró secundari, amb sant Joan Baptista. Estava integrada pels estudiants del col·legi de Monti-sion, i dirigida per un professor de Filosofia o Teologia, exercint com a prefecte un teòleg. Els dimecres a la tarda practicaven exercicis literaris i els dissabtes cantaven Completes. BLANCO TRÍAS, P.: *El Colegio...*, p. 52.

42 La Congregació de l'Esperit Sant estava integrada per cavallers i menestrals. La seva principal funció era el manteniment de set llits a l'Hospital General i la visita als empresonats. Es reunia mensualment el tercer diumenge de cada mes. BLANCO TRÍAS, P.: *El Colegio...*, p. 53. Per a l'inventari dels béns de la Congregació dels Estudiants: AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 16r-17r. Per als béns de la Congregació de l'Esperit Sant, AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 17v-18v.

43 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 29v-32v.

44 L'única excepció va ser un quadre amb marc daurat trobat a la capella interior del col·legi i que representava l'Anunciació. Segons el procurador del col·legi, aquesta pintura pertanyia a la Congregació d'Estudiants, de manera que hauria de ser entregada a la Universitat Lul·liana i Literària. Malgrat tot, va ser considerada massa bella i es decidí no cedir-la, de moment, per si el pintor de la Comissió d'Ocupació de Temporalitats optava per enviar-la a un

realitzant igualment el llistat corresponent.⁴⁵ En quant als béns del col·legi de Monti-sion, varen ser traspassats a la Universitat Lul·liana i Literària el dia següent, 15 de novembre, elaborant-ne també un llistat.⁴⁶

El 20 d'octubre de 1771, gairebé dos anys després del traspàs de l'edifici del col·legi de Monti-sion a la Universitat Lul·liana i Literària, la institució acadèmica realitzà una festa d'acció de gràcies per la cessió de l'edifici, de l'església i de la biblioteca dels jesuïtes expulsats. La celebració va consistir en una processó que va partir de l'església de Monti-sion i que va recórrer els carrers de Palma passant per davant el Palau Episcopal (afegint-se el bisbe a aquella), per l'antiga seu de la Universitat Lul·liana i Literària i per l'Ajuntament, on els regidors i diputats se sumaren a l'acte. Finalment, la processó tornà a l'església de Monti-sion, on es cantà el *Te Deum* i, a continuació, se celebrà la missa.⁴⁷

Pintures, llibres i papers

Durant tot el procediment, és evident el tractament específic que mereixeren les pintures, els llibres de la biblioteca i els documents de l'arxiu que hi havia en el col·legi de Monti-sion. Com ja s'ha indicat, aquests béns no varen ser cedits des del primer moment a la Universitat Lul·liana i Literària, que ocupà l'edifici, sinó que restaren sota la custòdia de la Comissió d'Ocupació de Temporalitats.

Antoni Bisquerra, assessor del marquès d'Alós en la comissió, va ser el responsable de la conservació d'aquests béns. En primer lloc, Bisquerra va fer traslladar totes les pintures existents en el col·legi de Monti-sion a la capella interior o aula capitular.⁴⁸ La documentació va ser portada en unes estances del tercer pis de l'edifici, excepte els llibres i documents procedents del col·legi de Sant Ignasi de Pollença, que varen ser dipositats en l'esmentada aula capitular. Per garantir el resguard de la documentació, es va tapiar una part del corredor de la tercera planta. També va ser cegada una porta de la biblioteca, de manera que l'únic accés a aquesta estança fos a través d'una escala que comunicava amb el Pati de la Font.⁴⁹ Malgrat tot, el 5 de desembre de 1769, el rector de la Universitat Lul·liana i Literària de Mallorca va demanar a Antoni Bisquerra que es procedís a buidar l'aula capitular, perquè la necessitaven per impartir-hi lliçons. Antoni Bisquerra va acceptar aquella sol·licitud, i el mateix dia, Mateu Estada va certificar com les pintures, llibres i documents que s'havien dipositat en l'aula capitular eren transportats a una estança annexa a la biblioteca.⁵⁰

Els llibres restaren durant gairebé dos anys sense que es clarifiqués el seu destí. Finalment, el 23 de novembre de 1770, a petició tant de l'Ajuntament de Palma com de la Universitat Lul·liana i Literària, el monarca decidí usar els llibres de les biblioteques dels tres col·legis mallorquins per constituir una biblioteca pública, que s'ubicaria en les dependències del

altre destí. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 36r.

45 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 32v-36v.

46 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 36v-43r.

47 OBRADOR VIDAL, B.: *450 años de historia...*, p. 127.

48 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 14r.

49 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 14r-v.

50 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 43r-44r. L'única pintura que va restar a l'aula capitular va ser un retaule, que va ser entregat a la Universitat Lul·liana i Literària.

col·legi de Monti-sion. S'excloïen d'aquesta concessió els llibres que anessin contra l'Estat o les regalies del rei, els referents a l'organització interna de la Companyia de Jesús, i els que tractessin sobre afers particulars.⁵¹ Per altra banda, el 20 de juny de 1772, Carles III disposà que fossin cremades públicament totes les edicions del llibre titulat *Historia Imparcial de los Jesuitas*,⁵² escrit en francès i publicat en dos volums.

La disposició reial va ser impugnada pel Vicari General Joan Despuig, qui va argumentar que els llibres de la biblioteca del col·legi de Sant Ignasi de Pollença pertanyien al bisbat, segons una ordre de 2 de maig de 1770, que establia que les biblioteques dels col·legis de Palma serien cedides a la Universitat Lul·liana i Literària, mentre els llibres dels col·legis de la Part Forana correspondrien al bisbat. Malgrat tot, Joan Despuig estigué disposat a cedir els llibres del col·legi de Sant Ignasi, a canvi, però, que s'entregués a la diòcesi una còpia de tots els llibres duplicats que hi hagués en qualsevol biblioteca.⁵³ Aquesta proposta va ser aprovada el 27 d'agost de 1772, i els duplicats varen ser lliurats al bisbat el 21 de juny de 1774. Per altra banda, entre el 13 d'agost i el 9 de setembre de 1774 es va procedir a donar la biblioteca del col·legi de Monti-sion, formada per 10.784 llibres, a la Universitat Lul·liana i Literària.⁵⁴ L'única excepció varen ser els llibres i manuscrits que es consideraren més rars i valuosos, que foren cedits al monarca i, per tant, enviats a Madrid. D'aquesta manera, varen ser entregats a la Universitat Lul·liana i Literària un total de 9.024 llibres.⁵⁵

Respecte als documents de l'arxiu, va haver-hi una vertadera preocupació en la seva custòdia, perquè era imprescindible conèixer les rendes i censos dels que gaudia el Col·legi de Monti-sion per tal de garantir la bona gestió econòmica dels béns de l'extinta Companyia de Jesús. A tal efecte, es va procedir a redactar els registres dels documents i, posteriorment, s'elaboraren uns índexs que recollien tota la documentació dipositada en els arxius dels col·legis jesuïtes.⁵⁶

Les pintures també mereixeren un tractament especial. D'acord amb les ordres reials, el pintor Joan Muntaner, nomenat pel marquès d'Alós per acte de 13 de desembre de 1773, va procedir a revisar totes les pintures del col·legi de Monti-sion. La seva tasca fou la de determinar el valor d'aquestes pintures, seleccionant aquelles més valuoses, que serien conservades.⁵⁷ La resta de pintures, en canvi, haurien de ser taxades per ser, posteriorment, subhastades. Entre els dies 10 i 12 de gener de 1774, Joan Muntaner va analitzar les pintures, i concloué que no n'hi havia cap de valor, de manera que fixà per a cadascuna el preu base per a la seva posterior venda.⁵⁸

51 MASSOT RAMIS D'AYREFLOR, M.J.: "Aproximació a l'Arxiu i la Biblioteca dels tres col·legis dels Pares Jesuïtes de Mallorca en el temps de la incautació de les temporalitats. 1767", *Homenatge a Antoni Mut Calafell, arxiver*, Palma, 1993, p. 142.

52 *Novísima Recopilación*, VIII, XVIII, 6. Es tracta de LINGUET, S.-N.H.: *Historie impartiale des Jesuites*, Madrid, 1768.

53 MASSOT RAMIS D'AYREFLOR, M.J.: "Aproximació a l'Arxiu...", p. 142-143.

54 ROS, S.: "Biblioteca del Colegio de Montesión. Acta de entrega a la Real Universidad Literaria del Reino de Mallorca de los libros de la Biblioteca de dicho Colegio", *BSAL*, 20, 1925, p. 36-38.

55 BLANCO TRÍAS, P.: *El Colegio...*, p. 108.

56 MASSOT RAMIS D'AYREFLOR, M.J.: "Aproximació a l'Arxiu...", p. 144.

57 OBRADOR VIDAL, B.: *450 años de historia...*, p. 135-136.

58 OBRADOR VIDAL, B.: *450 años de historia...*, p. 136-146.

Els béns eclesiàstics: ornaments i vasos sagrats

Els béns que es trobaven dins l'església de Monti-sion també varen comptar amb un tractament especial. Ja la pròpia ordre de Carles III havia establert que fossin entregats a les esglésies i parròquies més necessitades, d'acord amb el bisbe, i sempre que l'església de Monti-sion hagués quedat suficientment abastida. Per aquest motiu, els béns eclesiàstics també varen haver de ser custodiats per la Comissió d'Ocupació de Temporalitats; Antoni Bisquerra va traslladar-los a les estances apropiades,⁵⁹ excepte alguns béns que, per la seva magnitud, no podien ser transportats, de manera que varen ser deixats en la seva col·locació original.⁶⁰

La distribució dels béns eclesiàstics va ser molt lenta, sobretot a causa dels dubtes que va generar en el marquès d'Alós el procediment per a l'abastiment de l'església de Monti-sion i el repartiment de la resta de béns eclesiàstics; aquestes qüestions motivaren la redacció d'una carta el 17 de novembre de 1769. La resposta va ser remesa el 10 de març de 1770, i, en aquesta, el fiscal José Moñino ratificava al Capità General l'ordre que el repartiment dels béns eclesiàstics es fes de comú acord amb el bisbe de Mallorca. A més, s'insistia en què aquests béns fossin distribuïts entre les esglésies i capelles més necessitades, incloent-hi aquelles de l'Almudaina o de la resta de castells de l'illa.⁶¹

Finalment, el 2 de maig de 1770 Antoni Bisquerra va ordenar a Mateu Estada que demanés al Síndic Personer Antoni Cirer que anés a obrir les estances on es custodiaven els béns de l'església de Monti-sion,⁶² de tal manera que aquests objectes fossin traslladats a la denominada Capella de la Congregació, on es separarien els que restarien a l'església de Monti-sion i els que serien distribuïts entre les esglésies de Mallorca.⁶³ Antoni Cirer no pogué acudir-hi, però donà la clau a Mateu Estada per a què l'entregués a Antoni Bisquerra. El dia següent, els béns de l'església varen ser dipositats a la Capella de la Congregació.⁶⁴ Aleshores, el marquès d'Alós va acudir al col·legi de Monti-sion amb el bisbe de Mallorca, Francisco Garrido de la Vega, i es va procedir a seleccionar aquells béns que serien entregats a la Universitat Lul·liana i Literària per a ús tant en l'església com en la sagristia de Monti-sion,⁶⁵ elaborant, al mateix temps, un llistat descrivint-los.⁶⁶

Un tractament especial varen rebre les relíquies del venerable Alonso Rodríguez, que el marquès d'Alós, previ acord amb el bisbe, va entregar també a la Universitat Lul·liana i Literària, juntament a tots aquells béns que es trobaven en l'estança on havia viscut el

59 Concretament, els béns de l'església de Monti-sion varen ser traslladats a unes estances del segon pis que estaven tancades per dues claus. Una de les claus estava en possessió d'Antoni Cirer, síndic personer, segons havia ordenat l'article quart del reglament de Pedro Rodríguez de Campomanes inclòs en la Reial Cèdula de 2 de maig de 1767. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 46v-47r.

60 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 14v-15r.

61 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 45r-v.

62 En el cas que Antoni Cirer no pogués acudir-hi, hauria de donar la clau a una persona de la seva confiança, perquè no es volia retardar més el moment de la distribució dels béns.

63 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 46v-47v.

64 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 48r-v.

65 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 49r-50r.

66 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 50r-66r.

venerable i en la qual es conservava des de 1722 el seu sepulcre.⁶⁷ Malgrat aquesta primera entrega, es va considerar que calia fer-la amb major solemnitat davant els representants de l'Ajuntament de Palma, que havia promogut la causa de beatificació del copatró de la ciutat i de l'illa davant la Sagrada Congregació de Ritus. A més, calia que l'entrega es realitzés amb totes les garanties que no s'alteraria la identitat del cos dipositat en el sepulcre. L'acte solemne es va celebrar el 19 d'octubre de 1770, en presència del Vicari General, Félix Josep de Aedo i Espina, del rector Francesc Ferrer de Sant Jordi i dels diputats dels col·legis de la Universitat Lul·liana i Literària.⁶⁸ Per part de l'Ajuntament,⁶⁹ hi acudiren els regidors Salvador Sureda de Sant Martí, marquès de Vilafranca; Francesc Boix de Berard i Cotoner; Antoni Ferrer de Sant Jordi, comte de Santa Maria de Formiguera, i Nicolau Dameto i Gual.⁷⁰ Després de llegir el decret pel qual el bisbe delegava en el seu Vicari General totes les actuacions referents a l'entrega de les relíquies d'Alonso Rodríguez i d'establir la relació de tots els béns que s'entregaven, el rector de la Universitat Lul·liana i Literària rebé la clau de l'estança del sepulcre del venerable i, a través de l'acte simbòlic de tancar-ne la porta, prengué possessió d'aquesta.⁷¹

Una vegada abastida l'església i la sagristia de Monti-sion, i després d'haver-se entregat els béns corresponents a la Universitat Lul·liana i Literària, es va procedir al repartiment dels diversos objectes, vasos sagrats i ornaments dels col·legis de Sant Martí i de Sant Ignasi de Pollença, i dels que sobraren de l'església de Monti-sion, entre les diverses esglésies i parròquies de l'illa, segons les seves necessitats. El 16 de juliol de 1771 el bisbe de Mallorca va fer arribar la seva proposta de distribució dels béns de plata⁷² al marquès d'Alós, que la va acceptar el 22 de novembre del mateix any i ordenà que s'executés el repartiment, emetent-se els respectius rebuts.⁷³

El desembre de 1771 es va procedir per part del bisbe a analitzar la qualitat de tots els béns que no eren de plata i, d'aquesta manera, distribuir-los entre les diverses esglésies i parròquies de l'illa. El repartiment definitiu va ser ordenat el 12 de febrer de 1772, dos dies després que el bisbe fes arribar la seva proposta al marquès d'Alós. Les esglésies i parròquies que es varen veure beneficiades en la distribució dels béns eclesiàstics varen ser les parròquies ciutadanes de Santa Creu, Santa Eulàlia, Sant Jaume, Sant Miquel i

67 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 67v.

68 Excepte el diputat del Col·legi de Cànon i Lleis.

69 Els representants de l'Ajuntament eren els membres de la comissió designada en la sessió de 13 de novembre de 1769 per participar juntament amb el rector en aquells actes que consideressin adients. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 83r-v. Tot i això, en la seva sessió d'1 d'octubre de 1770, un integrant de la comissió, el marquès d'Ariany, va ser substituït per Nicolau Dameto i Gual. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 84r-v.

70 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 69r-72r.

71 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 81v-82r.

72 El bisbe comentà que va realitzar la distribució dels béns de plata a partir dels inventaris que se li feren arribar, on s'hi indicava la seva qualitat. En canvi, no pogué procedir a repartir els missals ni els ornaments de tela, seda o llana perquè no s'indicava la seva qualitat, de manera que no era possible la seva distribució adequada. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 113v.

73 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 113r-117v. En aquesta primera proposta, es cedeix un peu de plata a Sant Martí. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 117r. Malgrat tot, aquesta cessió no apareix confirmada en la distribució definitiva.

Sant Nicolau, i les dels pobles de Campanet, Capdepera, Consell, Costitx, Establiments, Llubí, Manacor, Mancor, Marratxí, Montuïri, Muro, Petra, Pollença, Porreres, Randa, Sant Joan, Sant Llorenç des Cardassar, Santa Eugènia, Santa Maria, Santanyí, Son Servera, Valldemossa i Vilafranca. També es destinaren alguns objectes a les capelles dels castells de Bellver, de Cabrera i de Sant Carles,⁷⁴ així com a altres institucions; concretament la Casa de la Pietat, les Presons Reials, la Capella Reial de Santa Anna o l'Hospital General.⁷⁵ L'entrega dels béns a les parròquies ciutadanes i a les d'Algaida, Esporles i Selva va ser duta a terme en les dues setmanes següents, entre el 14 i el 28 de febrer;⁷⁶ la resta va ser més tardana. La causa d'aquesta tardança en la distribució va ser, segons el bisbe, la proximitat de la Quaresma, que impedí als rectors de les parròquies de la Part Forana anar a Palma per rebre els béns assignats a les seves esglésies.⁷⁷

Quedaren exclosos d'aquesta distribució aquells ornaments d'escàs valor o altres objectes en mal estat, com algunes casulles que necessitaven ser arreglades. Aquests béns varen ser entregats al fiscal de la Cúria Eclesiàstica i membre de la Junta Municipal Miquel Gacies, que s'encarregaria de la seva custòdia fins a la seva reparació. Aleshores s'entregarien els sobrepellissos al rector del Seminari de Sant Pere,⁷⁸ mentre la resta serien sotmesos a un segon repartiment entre les parròquies mallorquines per part del bisbe.⁷⁹ D'aquesta segona distribució se'n beneficiaren les parròquies ciutadanes de Santa Eulàlia i Santa Creu, i les esglésies d'Algaida, Llubí, Muro, Pina, Sant Jordi, Santa Margalida, Santanyí, Sineu i Son Servera. També s'entregaren alguns objectes a l'església de Son Jordà, a la de les Minyones Òrdenes i a la de la Universitat.⁸⁰ Tots els béns que no havien estat assignats a cap església en particular foren concedits a les parròquies corresponents: Santa Eulàlia rebé els del col·legi de Montis-ion; Santa Creu els del col·legi de Sant Martí i la parròquia de Pollença els de Sant Ignasi.⁸¹

Les deixes pies

L'expatriació dels jesuïtes no va suposar en cap cas la suspensió de les deixes pies atorgades a la Companyia de Jesús. Ja s'ha comentat la preocupació pel manteniment de les celebracions de misses, aniversaris i altres pies memòries, que haurien de ser complides pels catedràtics de la Universitat Lul·liana i Literària. Aquesta mateixa preocupació és evident en una referència que fa Antoni Bisquerra el 7 de novembre de 1769, en informar al

74 Els béns cedits als castells foren entregats a Josep Lamor, comissari de Guerra dels Reials Exèrcits, qui els entregà als seus respectius governadors. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 151v.

75 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 121v-143r. Per als béns cedits a les capelles dels castells, a l'Hospital General i a l'església d'Establiments: AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 149v-151r.

76 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 143r-145r.

77 Per aquest motiu, el bisbe de Mallorca proposà que tots els béns fossin entregats a Miquel Gacies, qui s'encarregaria de la seva custòdia i distribució entre els rectors de les parròquies foranes. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 147v-149r.

78 L'entrega dels sobrepellissos va ser el 4 de març de 1772. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 151v.

79 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 145r-v.

80 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 157r-159v.

81 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 145r-v.

marquès d'Alós que l'elaboració de la relació de deixes pies requereix de més temps, tant per la seva elevada quantitat com pels problemes causats per la mala organització de la documentació econòmica de la sagristia. En qualsevol cas, Bisquerra afirmà que, tan prest com hagués acabat d'elaborar la relació, la faria arribar al Capità General per a què acordés el compliment de les deixes pies amb el bisbe.⁸²

La qüestió de les deixes pies no va tornar a ser una preocupació fins a l'arribada d'una ordre del Consell de Castella el 18 de novembre de 1771, en la qual s'exigia que s'informés del grau de compliment de les disposicions del decret de 27 de febrer de 1767, i que s'observessin totes aquelles que encara no haguessin estat adoptades. Davant aquest fet, el marquès d'Alós va ordenar el 21 de novembre al seu assessor interí, Cristòfol Malla, que redactés en la major brevetat possible una relació de sufragis i deixes pies que havia de complir el col·legi de Monti-sion, i que, en aplicació del reial decret de 22 d'agost de 1769, haurien de ser assumides pels catedràtics i mestres de la Universitat Lul·liana i Literària.⁸³ El dia següent, Cristòfol Malla manà a Mateu Estada que elaborés una relació dels sufragis i deixes pies que corresponien al col·legi de Monti-sion i a les congregacions existents en ell,⁸⁴ a més d'indicar els possibles patronats qui hi hagués en l'església.⁸⁵

A tal efecte, Mateu Estada va presentar una relació de misses, aniversaris i demés deixes pies que havia elaborat Antoni Bisquerra, esmentant la quantitat assignada a cadascuna; també s'indicaren altres conceptes als que s'havien de destinar els censos que cobrava el col·legi de Monti-sion.⁸⁶ A més, es va incloure la resposta del bisbe, datada el dia 11 d'abril de 1769, en la qual s'indicaven les parròquies de Palma on s'haurien de celebrar els sufragis, i aquells que haurien de continuar en l'església de Monti-sion.⁸⁷ Respecte als censos que cobraven les congregacions, Mateu Estada indicà que no se n'havien trobats. L'única excepció era una renda de quatre-centes lliures que el batlliu de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem a Mallorca Ramon de Verí havia deixat a la congregació per al manteniment de cinc llits per a malalts en l'Hospital General; la renda, però, no era percebuda pel col·legi de Monti-sion, sinó pel prefecte de la congregació, que era secular.⁸⁸

El batlliu Ramon de Verí constituïa també l'únic patronat que pogués haver-hi en el col·legi de Monti-sion. Així, Mateu Estada comunicà la troballa d'un document datat el 15 de febrer de 1597, en el que el vicerector del col·legi, Maties Borrassà, indicava que intentaria aconseguir per a Ramon de Verí la consideració de fundador del col·legi, en agraïment a

82 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 15r.

83 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 85r-87r.

84 Mateu Estada indica que, segons *Historia del Colegio de Montession*, custodiat en l'arxiu, hi havia tres congregacions: una d'estudiants (Mare de Déu de l'Anunciació), fundada el 1576; una de cavallers i menestrals (Esperit Sant), que començà a funcionar el 1596; i una tercera de clergues (Mare de Déu de l'Expectació, si bé des de 1643 apareix com a titular la Visitació de Maria), fundada el 1611. Aquesta tercera ja no funcionava el 1767. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 107v-108r.

85 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 87v-89r.

86 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 90r-94r.

87 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 96r-106v.

88 AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 108v.

una donació de 1.002 lliures de renda.⁸⁹ Aquest honor de fundador, que només podia ser atorgat amb l'autorització del Pare General de la Companyia de Jesús, aleshores Claudio Acquaviva, implicava la celebració de misses i sufragis per la seva ànima, tant en vida com després de la seva defunció.⁹⁰

Conclusions

L'expulsió dels jesuïtes dels territoris de Carles III el 1767 va suposar l'abandonament dels edificis que havien ocupat els religiosos de la Companyia de Jesús. En el cas de Mallorca, eren els tres col·legis existents a l'illa: Monti-sion, Sant Martí i Sant Ignasi. Malgrat tot, la voluntat del monarca no va ser deixar aquests edificis sense un ús concret, sinó que va cercar que els béns immobles de l'extinta companyia revertissin en la ciutat i el regne. A tal efecte, sol·licità tant a les institucions civils (concretament el Capità General, president de la Comissió per a l'Ocupació de les Temporalitats de la Companyia de Jesús) com eclesiàstiques (el bisbe de Mallorca) que proposessin els nous usos als que es podrien destinar els edificis.

La decisió sobre el destí que hauria de donar-se a l'antic col·legi de Monti-sion va tardar gairebé dos anys, doncs va ser presa pel monarca el 22 d'agost de 1769, i no arribà a Mallorca fins a l'octubre del mateix any. Però, des d'aquest moment, l'ocupació del col·legi de Monti-sion s'accelerà. El 23 d'octubre de 1769 el marquès d'Alós ordenà el compliment de l'ordre reial, que cedia l'edifici a la Universitat Lul·liana i Literària; l'11 de novembre, el rector de la institució acadèmica, davant els quatre diputats representants dels diferents col·legis, prenia possessió de l'immoble; tres dies més tard, se li entregaren els béns que hi havia en el seu interior. Per tant, en un període de temps inferior a un mes, la Universitat Lul·liana i Literària va esdevenir posseïdora tant de l'edifici com de tot allò que hi havia dins.

Malgrat la donació, quedaren exclosos d'aquesta les pintures, els documents de l'arxiu, els llibres de la biblioteca i els béns de l'església de Monti-sion. Tots ells haurien d'esperar a què el seu destí fos clarificat per noves disposicions, i mentrestant, quedaren custodiats en diverses estances del col·legi. El cas més destacat seria el dels objectes, vasos i ornaments eclesiàstics, que, per ordre de Carles III, haurien de ser distribuïts entre les esglésies i parròquies més necessitades de Mallorca, amb l'aprovació tant del bisbe com del marquès d'Alós. A diferència del traspàs a la Universitat Lul·liana i Literària, el repartiment dels béns de l'església va ser, més aviat, lent, a causa dels dubtes sobre com havia de fer-se. Els objectes que haurien d'abastir l'església i la sagristia de Monti-sion no foren seleccionats fins el maig de 1770, i no seria fins al mes d'octubre del mateix any quan se cediria també a la Universitat Lul·liana i Literària el sepulcre d'Alonso Rodríguez.

Més lenta fou la distribució de la resta de béns eclesiàstics, a causa, sobretot, de problemes a l'hora de fer-ne un repartiment equitatiu per la manca d'un inventari prou detallat. Per aquest motiu, s'arribaren a donar fins a tres repartiments. El primer, de 16 de juliol de 1771, afectava els béns de plata, que sí que havien estat detallats en l'inventari corresponent.

⁸⁹ En el cas que Ramon de Verí no fos nomenat fundador del col·legi en el termini d'un any, el pare Maties Borrassà hauria de retornar la donació. Ramon de Verí fou considerat fundador del col·legi, i el 21 de novembre de 1597 va rebre el document que així ho certificava. Anualment, es col·locava una espelma de cera blanca en memòria del fundador. AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 110v.

⁹⁰ AHUIB, Jesuïtes, Llibre 75. *Executorias de la Universidad*, f. 110r.

El segon repartiment va afectar aquells objectes que no eren de plata, i va ser realitzat el febrer de 1772. Finalment, es va donar un tercer repartiment dels béns de plata de poc valor i de la resta d'objectes que haguessin de ser reparats, fet el maig del mateix any. Per altra banda, cal tenir en compte que l'entrega dels béns no va ser immediata, sinó que bona part de les parròquies de la Part Forana beneficiades per aquest no acudiren a cercar-los amb la rapidesa que s'esperava, de manera que els béns varen haver de ser posats sota la custòdia del fiscal de la Cúria Eclesiàstica, Miquel Gacies.

Les deixes pies també suposaren un problema, perquè Carles III havia manat que es conservessin les misses, aniversaris i demés sufragis que complia el col·legi de Monti-sion. La principal dificultat en aquest àmbit va ser la manca de control econòmic per part dels jesuïtes, de manera que va ser necessària una vertadera tasca de documentació per fixar l'existència de deixes pies i, en el seu cas, la quantitat assignada. Cal destacar en aquest punt la intensa recerca arxivística duta a terme primer per Antoni Bisquerra en l'elaboració de la relació de deixes pies, i després per Mateu Estada.

Finalment, s'ha de remarcar la preocupació per documentar de forma precisa tot el procediment d'ocupació dels béns temporals de la Companyia de Jesús. El llibre és una còpia de l'informe que va acompanyar aquest procés, un informe que era expedit per triplicat, sense incloure-hi les còpies que poguessin ser demanades per una part concreta. A més, la pròpia Corona sol·licità informes sobre el compliment del decret de 27 de febrer de 1767, pel qual s'expulsaven els jesuïtes, de manera que, des de Mallorca, es va haver d'enviar una còpia de la documentació, si bé ja estava prevista la realització d'un informe per enviar al fiscal del Suprem Consell de Castella. Tot plegat, permet un seguiment de forma acurada del nou destí del col·legi de Monti-sion.

